

СКЛАДОВІ ЕЛЕМЕНТИ СИСТЕМИ ВНУТРІШНЬОГО КОНТРОЛЮ В РОЗРІЗІ ОПЕРАЦІЙ З АМОРТИЗАЦІЇ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ

Основні засоби формують матеріально-технічну базу підприємства. Чітке окреслення складових елементів внутрішнього контролю надасть змогу підприємству своєчасно отримувати поточну інформацію щодо відповідності здійснення амортизаційних відрахувань та правильності відображення операцій з амортизації основних засобів в обліку

Ключові слова: амортизація, внутрішній контроль, основні засоби

Зважаючи на інтеграцію України до Євросоюзу, орієнтування економіки на розвиток взаємовідносин, як зовнішніх, так і внутрішніх, розширення можливостей власника в сенсі вибору стратегії та методів досягнення основної мети діяльності – отримання прибутку, організація та робота внутрішнього контролю на підприємстві визначається, як об'єктивна необхідність. Внутрішній контроль ефективності використання основних засобів, правильність вибору методів нарахування амортизації та напрямки використання акумульованих коштів забезпечують раціональне управління ризиками та надають можливість вичерпного інформативного забезпечення розрахунку оптимальних напрямків стратегічного розвитку підприємства.

Під внутрішнім контролем амортизації основних засобів слід розуміти процес виявлення відхилень, зловживань і безгосподарності, а також усунення та попередження їх появи у майбутньому. Причому даний контроль організовується власником, а здійснюється здебільшого бухгалтерською службою, що викликає конфлікт інтересів, тому, на підприємствах для цілей управління необхідно створювати окремі підрозділи (відділи) внутрішнього контролю.

Необхідність здійснення внутрішнього контролю амортизації основних засобів визначається рядом обставин, характеристика яких наведена в таблиці 1.

Таблиця 1. *Причини необхідності проведення внутрішнього контролю амортизації*

Фактори впливу	Передумови внутрішнього контролю	Значення контролю
Внутрішні	Недостовірність інформації, що надається обліковому персоналу щодо вартості об'єктів, які підлягають амортизації	– встановлення фактичної вартості об'єктів, які підлягають амортизації; – виявлення відхилень між фактичною та реальною вартістю об'єктів, що дозволить уникнути подальших помилок
	Недостовірність інформації, що надається обліковому персоналу щодо виду та якості об'єктів, які підлягають амортизації	– встановлення реальних якісних характеристик об'єкта, з метою недопущення завищення його реальної вартості
	Ймовірна зацікавленість підприємства в завищенні вартості об'єктів, які підлягають амортизації з метою збільшення вартості активів	– неупереджений фаховий погляд на правильність оцінки об'єктів, що підлягають амортизації з метою недопущення виправлень в обліку

Продовження табл. 1.

1	2	3
Зовнішні	Недосконалість чинного законодавства в частині амортизаційної політики	– узгодженість дій підприємства відповідно до вимоги законодавства, оперативний контроль виконання нормативних засад
	Вплив науково-технічного прогресу на економічність та ефективність використання об'єктів, які підлягають амортизації	– правильність оцінки об'єкта з урахуванням морального зносу, що стимулює процеси оновлення основних засобів на підприємстві; – уникнення завищених нормативних термінів служби об'єктів, як передумови забезпечення підприємства сучасним обладнанням
	Нестабільність економічних взаємовідносин в умовах ринку	– забезпечує раціональне управління ризиками та можливість вичерпного інформативного забезпечення розрахунку оптимальних напрямків стратегічного розвитку підприємства; – правильність вибору методів нарахування амортизації та напрямки використання акумульованих коштів

Кінцевою метою внутрішнього контролю має бути уточнення правильності відображення амортизації основних засобів на рахунках бухгалтерського обліку. Необхідність здійснення контролю за амортизацією основних засобів посилюється ще у зв'язку з тим, що від визначення розміру амортизації залежить обсяг прибутку, який є внутрішнім джерелом фінансування підприємства, а отже нехтувати ними неможна.

Внутрішньогосподарський контроль – це сукупність заходів, що вживають всередині підприємства, які забезпечують запобігання та виявлення операцій з господарськими засобами та джерелами і дій посадових осіб, що суперечать цілям їхньої діяльності, або вимогам чинного законодавства.

Функції внутрішнього контролю визначаються керівництвом або власником підприємства залежно від змісту і специфіки його діяльності, обсягів, показників, системи управління. Однак можна виділити ряд типових функцій, притаманних внутрішньому контролю і відмінних від зовнішніх перевірок, незалежно від особливостей діяльності підприємства, на якому він проводиться, зокрема:

- зменшення ризиків у проведенні операцій, пов'язаних з ефективним використанням ресурсів;
- вивчення стану бухгалтерського обліку і внутрішнього контролю, їх моніторинг та розроблення рекомендацій щодо удосконалення цих систем;
- дослідження бухгалтерської й оперативної інформації, включаючи експертизу засобів і способів, що використовуються для визначення, оцінки, класифікації такої інформації, і складання на її основі звітності, а також спеціальне вивчення окремих статей звітності;
- перевірку виконання законів та інших нормативних актів, а також вимог облікової політики, інструкцій, рішень і вказівок керівництва або власників;
- оцінку ефективності механізму внутрішнього контролю, вивчення й оцінку контрольних процедур у структурних підрозділах підприємства;
- перевірку наявності, стану і забезпечення збереження майна, а також шляхів його використання;
- роботу над спеціальними проектами і контроль за окремими елементами структури внутрішнього контролю;
- оцінку використовуваного підприємством програмного забезпечення та технічних засобів;
- спеціальні службові розслідування окремих випадків, за завданням керівника;

– складання та надання висновків і звітів при проведенні перевірки з визначенням чинників та винних осіб;

– розроблення і подання пропозиції щодо усунення виявлених недоліків і пропозицій з підвищення ефективності управління.

Наповнення функцій внутрішнього контролю конкретним змістом залежить від особливостей діяльності підприємства і має здійснюватися тим органом управління, якому підпорядковується служба внутрішнього аудиту.

Завдання конкретної служби можуть бути різними залежно від специфіки роботи підприємства, від особливостей його організаційної структури і від завдань, які ставить перед собою адміністрація в даний момент. В свою чергу з системи внутрішньогосподарського контролю на підприємстві необхідно виділити внутрішній контроль амортизації основних засобів.

Для ефективного функціонування системи внутрішнього контролю амортизації основних засобів необхідною є її належна організація та чітке розмежування за окремими елементами, що дає змогу обґрунтувати етапи його проведення та визначити необхідність застосування тих чи інших контрольних заходів на різних етапах. Така систематизація запропонована до уваги в таблиці 2.

Таблиця 2. Основні елементи системи внутрішнього контролю по операціям з амортизації основних засобів

№ з/п	Назва елемента	Призначення елемента
<i>Система внутрішнього контролю</i>		
1	Стиль та основні принципи управління	Відношення керівників вищої ланки до основних засобів, як до важеля (інструменту) корпоративного управління
2	Організаційний контроль	Розділення методів і способів виконання операцій з амортизації основних засобів, організаційний розподіл контролюючих функцій
3	Фактичний контроль за документацією	Використання технічних засобів і процедур, що упереджують порушення при здійсненні операцій з амортизації основних засобів
4	Розподіл обов'язків	Розподіл операцій з основними засобами з метою недопущення зосередження контрольних функцій за їх виконанням (з моменту початку операції до повного її завершення) у одного співробітника підприємства
5	Визначення відповідних повноважень	Передбачає виконання операцій з амортизації основних засобів лише тими співробітниками, які мають на це відповідні повноваження
6	Санкціонування	Передбачає виконання операцій з амортизації основних засобів лише з дозволу (санкції) уповноважених на те осіб
7	Контроль за доступом та використанням внутрішньої інформації організації	Наявність у кожного співробітника організації особистого рівня доступу до інформації, що зберігається у внутрішній базі даних підприємства
8	Контроль за виконанням операцій	Постійні чи періодичні перевірки своєчасності та правильності виконання операцій з амортизації основних засобів, правильності здійснення арифметичних підрахунків
9	Прийняття рішень по результатам контролю	Прийняття зважених управлінських рішень по результатам поточного та послідуемого контролю операцій з амортизації основних засобів
10	Контроль за виконанням управлінських рішень	Здійснення контролю за виконанням рішень, розрахунок їх дієвості та ефективності, аналіз результативності вжитих заходів щодо оптимізації операцій з амортизації основних засобів

На початковому етапі контролю слід дослідити стиль та основні принципи управління, що зумовлює його мету, окреслення способів і прийомів перевірки, визначення оптимальних контрольних заходів. Для розуміння чого з'ясовують відношення керівників вищої ланки до основних засобів, як до важеля (інструменту) корпоративного управління.

Організаційний контроль забезпечує розділення методів і способів виконання операцій з амортизації основних засобів, відбувається організаційний розподіл контролюючих функцій між працівниками підрозділу. Такий захід є необхідним для уникнення конфлікту інтересів та забезпечення принципу об'єктивності результатів при здійсненні контролю операцій з амортизації основних засобів.

Фактичний контроль за документацією є необхідною складовою системи внутрішнього контролю. Крім того, використання технічних засобів і процедур упереджують порушення при здійсненні операцій з амортизації основних засобів.

Розподіл обов'язків є наступним кроком у систематизації внутрішнього контролю. На даному етапі відбувається розподіл операцій з основними засобами з метою недопущення зосередження контрольних функцій за їх виконанням (з моменту початку операції до повного її завершення) у одного співробітника підприємства, що надає можливість уникнути зловживань та упередити факти викривлення облікової інформації.

Визначення відповідних повноважень передбачає виконання операцій з амортизації основних засобів лише тими співробітниками, які мають на це відповідні повноваження та допуск до інформації в розрізі потреб конфіденційності та забезпечення її збереження для цілей стратегічного планування.

Санкціонування передбачає виконання операцій з амортизації основних засобів лише з дозволу (санкції) уповноважених на те осіб.

Контроль за доступом та використанням внутрішньої інформації підприємства передбачує наявність у кожного співробітника організації особистого рівня доступу до інформації, що зберігається у внутрішній базі даних підприємства.

Контроль за виконанням операцій обумовлює забезпечення постійного контролю шляхом проведення періодичних перевірок своєчасності та правильності виконання операцій з амортизації основних засобів, правильності здійснення арифметичних підрахунків.

Прийняття зважених управлінських рішень по результатам поточного та послідовного контролю операцій з амортизації основних засобів є невід'ємною складовою та результатом внутрішнього контролю операцій з основними засобами.

Підсумовуючим заходом має бути здійснення контролю за виконанням рішень, розрахунок їх дієвості та ефективності, аналіз результативності вжитих заходів щодо оптимізації операцій з амортизації основних засобів.

Отже, можна сказати, що під організацією внутрішнього контролю амортизації основних засобів слід розуміти набір дій, які окреслені власником та спрямовані на підвищення правильності відображення процесу нарахування зносу основних засобів в бухгалтерському обліку, усунення неправомірностей та зловживань і постійне удосконалення внутрішнього контролю на підприємстві.

За даними проведеного дослідження нами уточнено елементи системи внутрішнього контролю в частині амортизації основних засобів. Дана пропозиція забезпечить ефективність ведення бухгалтерського обліку та дієвість внутрішнього контролю амортизації основних засобів з метою надання повної, достовірної та своєчасної облікової інформації для потреб управління.

ЩИРСЬКА Ольга Василівна – здобувач Національної академії статистики, обліку та аудиту.

Стаття надійшла до редакції 20.09.2012 р.